

Összeállító: BELENCSEI SÁNDOR

Összeállítás ideje: 1970.

TART.: MAGYAR NÉPHIT TOPOGRÁFIA 33.

KEKÖDÖS
/Hódmezővásárhely/

4 lap

Földrajzi osztály: NAGYBERKI

Szakosztály: XVI
XIX

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRSZÁM: 15

Átvevő az előzőleges LTK: 1946-03. TETELE ALÓL

MAGYAR NÉPHIT TOPOGRÁFIA 33. KÉRDŐÍVE 1970.

I. A helység idősebb lakói mit neveznek általában szokásnak?

Pl. Arra mondták, hogy szokás "amit szoktunk" "amit mindenki csinált" "amit az öregek hagytak ránk".

1. Mire mondták /mondják/ itt azt, hogy szokás ez?

Amit mindenki csinált /2 asszony, 1 férfi/. Amit szoktunk. Sok félét csináltunk ezen alapon és csinálunk ma is. /3 asszony, 2 férfi mondta/.

2. Mire mondják itt azt, hogy ez nem szokás?

Amit nem szoktunk csinálni és ha nem láttuk jónak, azt nem csináltuk. /2 asszony, 3 férfi/

II. Mi volt a legjobb, legszebb, legrosszabb, legcsunyább szokás itt a faluban?

Amiből szép és józ származik. A tiszteletadás, köszöntés. A jeles ünnepekhez kötött szokások. /3 asszony, 2 férfi/. Azok, amelyekhez vigság kapcsolódik, karácsony, ujév, farsang, a lakodalmi és a felvonulási szokások. /1 asszony, 2 férfi/. A sikeres betegápolási gyógymódok. A buzevetési szokások. /2 asszony, 2 férfi/ A fiatalok szüreti felvonulása és mulatsága. /1 asszony, 1 férfi/

Mi volt a legrosszabb, legcsunyább szokás itt a helységben?

Az aprószentekelési korbácsolás. A lakodalmi nászmenet vidékről-vidékre való örült vágatása s a lovak hajszolása és kerültetése az uton menetközben. /1 asszony, 3 férfi/

III. Milyen népszokások élnek még ma is a helységben?

A fiatalok szüreti felvonulása és mulatsága, minden ősze elején. Egyéni népszokások még vannak ma is, de ezek idővel kihalóban vannak. /3 asszony, 1 férfi/

IV. Mi az oka annak, hogy a többi szokás megszűnt?

Az új élet fejlődése háttérbe szorította a régi hagyományokat. A fiatalok nem is veszik át a régi szokásokat és ott, ahol ezt átvennék ott meg kihaltak azok az öregek, akik ezeket ébrentartották és így ködbe szállnak ezek. /6 asszony, 4 férfi mondta/

A gyűjtő megfigyelései

Több falusi öreg férfi és asszonytól kérdeztem ezen adatokat. Igen nehéz kérdés volt ez, mert a kevés iskolai képzettséggel rendelkező egyszerű falusi nem is értette meg pontosan és nem is tudott határozott választ adni és pontosan megkülönböztetett szelektálást végezni.

A legtöbbször úgy kellett rávezetni a kérdések feleletére. Egyesek még sajnálják azt is, hogy a régi szokások feledésbe merülnek. Azt mondják, hogy a fiatalok nem fogadják és nem veszik át és inkább elgáncsolják, és husz év múlva nem is tud már róla senki, semmit.

Adatközlők:

Gál Imréné 65 éves Tsz. nyugdíjas
Tóth Mihályné 76 éves Tsz. nyugdíjas
Kistar Józsefné 64 éves Tsz. nyugdíjas
Illés Imréné 73 éves Tsz. nyugdíjas

Gál Imre 69 éves Tsz. nyugdíjas
Kistar József 69 éves Tsz. nyugdíjas
Illés Imre 69 éves Tsz. nyugdíjas

Nagyberki lakósok.

Futólag többet is megkérdeztem.

Nagyberki. 1970. December 21.

Gelencsér Sándor
MÁV nyugdíjas

I. A tudós kocsis.

Hallottak-e a községben régen olyan "tudós", "ördögös" kocsisról, aki olyan gyorsan hajtott, hogy a lovak patkója szikrázott, a kerek lángot szórt, a hintó pedig a levegőbe emelkedett?

Itt többeken az öregek, én is, arról hallottunk, hogy a szomszédos Kisgyalánban volt egy uradalmi parádés kocsis és ennek örgőge volt /amelyet már előbb említettem./ Ezen ördöghintós kocsis soha nem vakarta, kefélte a lovait, csak az istállóajtóban állt és befelé fordulva nézett és valamilyen láthatatlan lények vakarták, kefélték, csutakolták, és a surlódásai kintről hallatszottak, szép tisztára pucolták a lovakat, ilyenkor az istállóban nagy porfelleg képződött, amelyen át alig lehetett látni. Amikor nyargalt, akkor a kocszi kerekei 9 ujjnyi magasságban mentek a föld felett kb. 25 centiméternyire és csak a patkók csattogása hallatszott.

Régen mesélték azt is, hogy az ilyen ördöghintósok az esti ürakban vacsora után bementek egyes házakba és a családfőt kényszerítették, hogy menjen velük és üljön fel a hintóra, elviszik fontos helyre és vissza is hozzák éjjél előtt. Elvitték a pokolba és visszahozták, szélvész sebességgel száguldtak, földszint a levegőben. A halálos ágyon mondta az ördögös kocsis, hogy annyi sok ördögöt lát, még millió is volt a szobájában.

II. A kétszer született ember.

A régi fonóházban mesélték. Ha egy úszógyerek születik, azt rögtön agyonverni bottal, mert futkároz a szobában a butorok alatt és füttyhangokat hallat. Ha három órán belül nem verték agyon, akkor ez visszamegy az anyaméhbe és újból születik, fekete, szőrös és ha az első holdfogytaig nem születik meg újból, akkor átrágja magát és úgy jön a szabadba. Két sor foggal jön a világra, de többé nem megy vissza az anyaméhbe, mert ekkor meghal az anya. Ezekből lesznek a garabonciás diákok. Erről szóló legendás adatot itt nem ismeri senki.

Illés Imre adatközlő nem hiszi, azonban azok akik a század elején mesélték többen elhitték, a hallgatók is. Akkor én és az adatközlő, mint gyerekek elhitték, most már csak mesének tűnik.

III. Nevezetes időpontok.

1. Napszakok:

A szépség, egészség és a szerelmi varázslatokat reggel, napkelte előtt, a rontó varázslatokat nappal, az elvarázslatokat a mulni akarókat és ezek ráolvasásait este, napnyugta után.

Éjjel 11 és 1 óra közt a boszorkányokat és az ördög-üzéseket végezték. A boszorkány után a seprűvel, az ördög után a tűzpiszkáló vassal háromszor utána csaptak, és ha nem érte őket a csapás, akkor is fájt nekik, mert ezzel fájdalmat okoztak nekik.

2. A hét napjai:

Milyen hagyományok fűződnek a hét egyes napjaihoz? pl. Bizonyos mezőgazdasági munkák megkezdése, befejezése, tilalma, befogás, vásárra menés, mosás, kenyérsütés, fonás, varrás, szapulás, előírása és tilalma, esküvő, keresztelő, egyéb családi ünnepek és, tiltott ételek, ruha és fejviselet. Az egyház által előírt bűjt, pl. péntek, szombat és a kántor szerda szerencsés és szerencsétlen napok.

Hétfő : kezdő nap a munkálatokhoz, és a vasárnapi vigság pihenő napja.

Kedd: Esküvő, lánykérő, keresztelő, mindenre kedves a kedd napja.

Szerda: A szeretet napja, a kedd napja erre is áll.

Csütörtök: a hét középső napja, lehetőleg a befejezés napja legyen.

Péntek: mindenre a szerencsétlen nap.

Szombat: A szomorúság napja és a mosás napja.

Vasárnap: Isten napja, a vigság és az ájtatosság napja.

A büntetéssel kapcsolatos történeteket feljegyezni:

A tilalom ellen vétők büntetése csak a babonás hiedelmeken alapul, az ezekhez szóló versikék, mondókák itt ismeretlenek és értelmetlenek.

IV. Ismertek-e a községben a következő kifejezések?

"Én nem uzováltam", "én nem uzoválok", "uzus volt nálunk".

Itt nálunk ezt másképpen fejezték ki és értelmezték:

"Uzsoválni", zaklatni, szekirozni és gyakran háborgatni. Ez vonatkozik egyik-másik családfőre, családtagra, vagy felettesére, aki folyton macerál, a emrehány és indokolatlanul háborgat.

"Uzsovál, uzsoválni, uzsoválok, uzsovált, uzsováltam."

Az alant leírt kérdőív igen nehéz tétel az öregekre és igen kevés az olyan adatközlő, aki ezekre határozott választ adhat.

Gelencsér Sándor
Máv.nyugdíjas

Nagyberki, 1971 május 15.

Adatközlő:

Illés Imre 72 éves Nagyberki lakos.

Tsz.nyugdíjas. /róm.kat.vallásu, ezt
kéri a kérdőív./